

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Харківської державної академії культури, м. Харків, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво на підставі прилюдного захисту дисертації на тему «Асистивні технології в документно-інформаційних структурах: сервісний підхід» за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа 06 лютого 2024 року Тюркеджи Наталя Станіславівна.

Тюркеджи Наталя Станіславівна, 1986 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2017 році закінчила Харківську державну академію культури за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» та здобула кваліфікацію «магістр з музейної справи та охорони пам'яток історії та культури, викладач».

Навчалася в аспірантурі Харківської державної академії культури з «01» жовтня 2019 по «30» вересня 2023 року.

Дисертацію виконано в Харківській державній академії культури Міністерства культури та інформаційної політики України (м. Харків).

Науковий керівник здобувача: Мар'їна Олена Юріївна, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, зав. кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій Харківської державної академії культури.

Здобувач має 11 наукових публікацій за темою дисертації, серед них 3 — у наукових фахових виданнях України, 1 – у виданні, що індексується в базі даних Scopus:

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Тюркеджи Н. Асистивні технології у бібліотеках: світовий і вітчизняний досвід // Бібліотечний вісник. 2021. № 1. С. 48-55. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/13398>.

2. Тюркеджи Н. С. Асистивні технології в бібліотеці: тенденції у світових дослідженнях // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Харків, 2021. Вип. 59. С. 59-66. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.059.06>.

3. Тюркеджи Н. С. Цифрова доступність українських бібліотек: аналіз вебсайтів // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Харків, 2023. Вип. 63. С. 105-112. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.063.07>.

Стаття у виданні, що індексується в базі даних Scopus

1. Accessibility Analysis of Digital Libraries and Specialized Library Resources / N. S. Tiurkedzhy, I. O. Davydova, O. Yu. Marina, S. O. Marin // University Library at a New Stage of Social Communications Development. Conference Proceedings. 2022. No. 7. P. 218-231. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/17894>

Рішенням спеціалізованої вченої ради прийнято зарахувати публікацію,

проіндексовану в базі Scopus, як таку, що відповідає вимогам до наукових статей.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Кунанець Наталія Едуардівна, доктор наук з соціальних комунікацій, професор, професор кафедри інформаційних систем та мереж Національного університету «Львівська політехніка», із зауваженнями:

1. У дисертаційній роботі доцільно було б детальніше проаналізувати науково-методичне забезпечення та рекомендації щодо використання підходів до впровадження асистивних технологій у документно-інформаційних структурах, які розроблені провідними бібліотеками України.

2. Доцільно було б дослідити інформаційні потреби таких категорій користувачів, як внутрішньопереміщені особи, люди з ментальними порушеннями, маргілізовані суспільством особи, про яких згадується у вступі дисертаційної роботи, та інвалідів з фізичними вадами, отриманими внаслідок поранень на полі бою та ракетних ударів по мирних мешканцях міст. Недостатність уваги до інформаційних потреб цих категорій користувачів може призвести до неповного врахування їхніх унікальних потреб і обмежити успішне впровадження асистивних технологій в документно-інформаційних структурах. Це є важливим етапом для забезпечення інклюзивності та рівних можливостей доступу до інформації для всіх громадян.

3. У дисертаційній роботі проведено контент-аналіз та аудит сайтів бібліотек на наявність асистивних технологій та інструментів доступності, проаналізовано спектр продуктів та послуг документно-інформаційних структур для користувачів з інвалідністю (С.88). Разом з тим, доцільніше було б результати аналізу подавати не лише в абсолютних цифрах, але і у відносних.

4. У висновках до третього розділу дисертаційної роботи коротко зазначено про потребу формування у бібліотечних працівників компетентностей з використання асистивних технологій і роботи з користувачами з інвалідністю у документно-інформаційних структурах (С.165-169). Оскільки цей аспект є невід'ємною ланкою в ефективній реалізації програм використання асистивних технологій, важливо було б більше уваги приділити цьому питанню за двома напрямками: 1) підготовка висококваліфікованих фахівців у ЗВО України; 2) підвищення кваліфікації співробітників бібліотек, архівів і музеїв. Слід було б проаналізувати наявний в Україні досвід з оволодіння навичками роботи з апаратним та програмним забезпеченням для впровадження асистивних технологій.

Колесникова Тетяна Олександрівна, кандидат наук з соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, директор Наукової бібліотеки Українського державного університету науки і технологій, із зауваженнями:

1) У першому розділі бажано б було додатково розглянути (як теоретичний підхід) теорію інклюзивного дизайну для розробки більш

ефективних підходів використання технологій, що враховують різноманітні потреби користувачів. Наприклад, бібліотеки, розуміючи, що цифрова інклюзія – це також і стратегія, спрямована на сприяння соціальній інтеграції тих, хто був витіснений з основного потоку інформаційного суспільства через відсутність доступу до цифрових технологій та навичок їх використання, працюють над подоланням цього розриву, надаючи доступ до комп'ютерів, Інтернету, цифрового контенту та програм цифрової грамотності. Проте в останні роки значущість цифрової інклюзії підвищується за рахунок надання контенту в альтернативних форматах і розширення можливостей користувачів робити усвідомлений вибір (наприклад, розробка інклюзивного дизайну цифрового контенту з точки зору людей з нездатністю сприймати друковану інформацію).

2) У першому розділі з урахуванням сервісного аспекту дослідження, доцільно було б детальніше проаналізувати нормативно-правове забезпечення впровадження асистивних технологій у закордонних документно-інформаційних структурах, розглянувши конкретні правові норми та регуляції, що стосуються висвітленого питання. Наприклад, «The Equality Act 2010. United Kingdom», дійсний Закон про рівність у Великій Британії, який зобов'язує всі державні служби та приватні підприємства вносити «розумні зміни», щоб люди з обмеженими можливостями мали доступ до їхніх послуг. Або «LIBRARY OF CONGRESS: National library service for the blind and print disabled» (Collection of texts of laws in force as of 19 January 2024).

3) У другому розділі авторка справедливо зазначає, що українські документно-інформаційні структури знаходяться на початкових етапах впровадження асистивних технологій. Саме тому бажано було б звернути увагу на більш глибоке ознайомлення з питаннями розробки зарубіжних стандартів і практик для використання асистивних технологій в Україні. Наприклад, "American Library Association: Library Privacy Guidelines for Assistive Technology" (2020), "American Library Association (ALA): Serving Patrons with Disabilities in Small and Rural Libraries" (2023), "IFLA Professional Reports : Access to libraries for persons with disabilities – Checklist" або "Guidelines on Library and Information Services for People with Disabilities" (Based on the Canadian Library Association, 2016). Важливо врахувати цей аспект для забезпечення ефективного і стандартизованого впровадження асистивних технологій, що сприятиме покращенню доступності та якості послуг для користувачів.

4) В третьому розділі підкреслено, що інклюзивна освіта поступово стає однією із найважливіших складових сучасного освітнього простору України. Але поза межами дослідження залишились важливі аспекти безбар'єрності, посилення інклюзії, різноманітності та доступності – це використання ліцензій Creative Commons, відкрита освіта (Open Education, OE) і відкриті освітні ресурси (Open Education Resources, OER).

Кобелєв Олексій Миколайович, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, професор кафедри цифрових комунікацій та

інформаційних технологій Харківської державної академії культури, із зауваженнями:

- У дисертації важливо було б врахувати історичний аспект при огляді використаних джерел, особливо в контексті вивчення особливостей організації роботи бібліотек, архівів і музеїв з особами з інвалідністю. Додавання історичної перспективи дозволило б краще зрозуміти еволюцію підходів та розвиток практик інклюзивної роботи у сфері інформаційно-документального забезпечення для осіб з інвалідністю.

- У підрозділі 1.2. бажано було б надати більш детальну та чітку характеристику сервісному підходу, особливо в контексті того, що він згадується в назві дисертаційного дослідження, є складовою предмету дослідження та наукової новизни.

- Доцільно було б приділити увагу спеціалізованим бібліотекам для людей з інвалідністю, детальніше розглянувши їх роль та функції у впровадженні асистивних технологій та забезпеченні доступу до інформації для цільової аудиторії.

- Бажано детальніше висвітлити, як рекомендації, визначені у дисертації, можуть бути адаптовані для різних типів інформаційних установ. Розгляд цього аспекту дозволить отримати більш конкретний і практичний погляд на можливості впровадження здобутих знань та рекомендацій у різних контекстах інформаційних установ, підкреслить їхню придатність та ефективність в різноманітних середовищах.

Коржик Наталя Анатоліївна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій, декан факультету культурології та соціальних комунікацій Харківської державної академії культури, із зауваженнями:

- Важливо акцентувати увагу на більш детальному вивченні аспектів підготовки працівників документно-інформаційних структур до використання асистивних технологій. Слід було провести більш глибокий аналіз можливостей щодо розробки державних освітніх програм, спрямованих на підготовку кваліфікованих фахівців.

- Дисертаційна робота відзначається унікальністю, оскільки вперше досліджує соціальну інклюзію, на відміну від інших робіт, які зосереджуються на соціальній інтеграції. Проте, слід відзначити, що увага до особливостей та розрізнення між цими поняттями є досить обмеженою та поверхневою.

- Дослідження інклюзивних аспектів впровадження асистивних технологій у документно-інформаційних структурах в Україні та за кордоном може бути більш деталізованим, з фокусом на порівняльному аналізі підходів та досягнень.

Соляник Алла Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій, проректор з наукової роботи Харківської державної академії культури, без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,
«Проти» - членів ради
«Утрималися» - членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада Харківської державної академії культури, м. Харків присуджує Тюркеджи Наталі Станіславівні ступінь доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Голова спеціалізованої вченої
ради

Алла СОЛЯНИК